

HELSINGIN yliopiston humanistinen tiedekunta kärsii kroonisesta rahapulasta. Käynnissä olevan tulosneuvottelukierroksen tuloksena monet laitokset, myös parhaiten niin sanotusti tulosta tekevät, joutuvat jättämään ensi vuonna virkoja hoitamatta rahan puutteen vuoksi. Rahapula ei kuitenkaan koske tiedekunnan hallintoa, jonka osuus tiedekunnan rahapotista on niin sanottua etuoikeutettua tuloa, joka otetaan päältä pois, ennen kuin rahat jaetaan laitoksille. Niinpä tiedekuntaneuvosto sai 23.11.2004 eteensä reilun ehdotuksen peräti neljän uuden viran perustamisesta kansliaan. Tarvetta olisi kuulemma työelämän ohjaajalle, työelämäsuunnittelijalle, koulutussuunnittelijalle ja koulutussihteerin palkkaamiselle. Vuoden aikana kansliaa on siunattu lisäksi yliopistopedagogeilla, noilla yliopistomaailman kevätmatikoilla, joiden avulla kasvatustiede on löytänyt uuden ja helposti sisään ajetun kasvualueen. Onnittelet hallinnolle, hienoa kun jossain menee hyvin.

Tiedekuntaneuvosto tosin tyrnäsi ehdotukset suoralta kädeltä ja vaati laitosrahoituksen saattamista ensin kuntoon.

NEGATIIVISTEN tulosten julkaisemisen tarve on noussut keskustelun kohteeksi luonnontieteissä, erityisesti biologiassa ja biolääketieteessä. Kysymys on siitä, että tieteelliset sarjat julkaisevat mieluiten uusia positiivisia tutkimustuloksia esitteleviä artikkeleita. Kokeet, jotka eivät ole tuotaneet positiivista tulosta, jäävät pimentoon. Tutkimuksen kokonaiskuva saattaa vääristyä. Tästä mahdollisuudesta esitetään usein esimerkkinä tiettyjen geenien ja sairauksien

suhde: positiiviset löydökset saavat huomiota sanomalehdistöä myöten, mutta jos tietyn positiiviseksi arvelun tuloksen toistaminen myöhemmin epäonnistuu, negatiivisia tuloksia ei julkaista.

Toisaalta laboratorioissa voidaan toistaa turhaan sellaisia koejärjestelyjä, jotka on jo muualla todettu hedelmättömiksi. Esimerkiksi koe-eläinten käyttöön perustuvissa biolääketieteellisissä tutkimuksissa ongelma voi johtaa eettisesti arveluttavaan tarpeettomien tutkimusten toistoon.

Vime vuosina onkin perustettu useita kansainvälisiä tieteellisiä lehtiä, joiden nimessä on "Negative Results" sopivasti täsmennettynä. Lehdet julkaistaan luonnollisesti Internetissä. Myös Suomessa on jo parin vuoden ajan kehitetty yhtä alan pioneerihanketta Helsingin yliopiston biotieteiden laitoksella työskentelevän Johan Kotzen johdolla. Uuden lehden nimi on *Journal of Negative Results, Ecology & Evolutionary Biology*. Se ilmaisee kotisivuillaan toimintaideansa seuraavasti (ks. <http://www.jnr-eeb.org/>):

"The primary intention of *Journal of Negative Results* is to provide an online-medium for the publication of peer-reviewed, sound scientific work in ecology and evolutionary biology that may otherwise remain unknown. In recent years, the trend has been to publish only studies with 'significant' results and to ignore studies that seem uneventful. This may lead to a biased, perhaps untrue, representation of what exists in nature. By counterbalancing such selective reporting, JNR aims to expand the capacity for formulating generalizations. The work to be published in JNR will include

studies that 1) test novel or established hypotheses/theories that yield negative or dissenting results, or 2) replicate work published previously (in either cognate or different systems)."

GOOGLE, Internetin johtava hakukoneyritys, julkisti marraskuun puolivälissä tieteelliselle yhteisölle suunnatun hakukoneen scholar.google.com ensimmäisen version. Kone etsii tietokantoihinsa kootuista tieteellisten sarjojen ja kustantamojen arkistoista kaikki kirjalliset lähteet, joissa koneen käyttäjän antama hakusana esiintyy otsikossa tai abstraktissa. Hakukone järjestää löytämänsä lähteet sen mukaan, kuinka monta kertaa niihin on viitattu käytettävissä olevassa tietokannassa. Hakusana "risk society" esimerkiksi tuotti 785 000 osumaa (3.12.2004), joista ylivoimaisessa johdossa sekundaariviittausten määrän perusteella oli Sagen vuonna 1992 julkaiseva Beckin kirjan englanninno (1174 viitettä).

Kone toisin sanoen nostaa etusijalle kunkin aiheen kanoniset referenssit. Tätä ominaisuutta esimerkiksi *Nature* piti hakukoneen julkistamista koskevassa uutisessaan (25. November 2004) erityisen merkittävänä. No, siinäähän ei ole mitään ihmeellistä: hakukone korostaa runsaasti sekundaariviitteitä saavien, eli siis korkean "vaikutuskertoimen" (*impact factor*) hienolla kielellä ilmaisutuna) omaavien lehtien asemaa, ja tähän joukkoonhan *Nature* itse tukevasti kuuluu. Vahvat vahvistuvat...

Tässä ei kuitenkaan ole koko tarina. Scholar.google avaa uudenlaisia mahdollisuuksia selvittää esimerkiksi tieteellisessä kirjoittelussa esiintyvien termien leviämistä. Beckin *Risk*

Society kirjaan viitannneiden artikkeleiden selailu esimerkiksi on mielenkiintoinen kokemus; viittaukset tulevat odottamattomilta tahoilta ja kummallisista yhteyksistä.

Lisäksi hakukoneen avulla voi tutkailla vaikkapa uusien muotitermien tukevuutta. Jos olet esimerkiksi kyllästynyt termiin ”luova luokka”, kokeile hakusanaa ”creative class”. Tulos (3.12.2004): noin 29 000 osumaa, joista R. Floridan kirja *The Rise of the Creative Class* (Basic Books 2002) saa 77 viittausta, R. Floridan artikkeli ”The Rise of the Creative Class” (*The Washington Monthly Online*, 2002) saa 90 viittausta, ja sen jälkeen seuraa parin kolmen jatkoviittauksen säälää loputtomasti. Ei siis ole kovin vankalla perustalla tämä muotitermi, jota jotkut koettavat kovasti tuoda Suomeenkin.

Scholar.google löytää varmasti kiinnostavaa käyttöä. Kannattaa kokeilla.

DIE *Zeit* -lehti (48/2004) kertoi loppusyksystä Jürgen Habermasille (s. 1925) myönnetyn Kioto-palkinnon, joka on konsernijiätti Kioceran perustajan Kazuo Inamorin luoman säätiön arvostettu palkinto. Habermasin kohdalla palkinnon vastaanottaminen oli siinä ainutkertainen, että häntä oli pyydetty luovutustilaisuudessa puhumaan itsestään, henkilöstään – *Die Zeitin* mukaan ensimmäistä kertaa elämässään. Esitelmässään Habermas kertoi muun muassa varhaislapsuuden traumas- taan, suulakihalkion leikkauksesta sekä sen aiheuttamasta puhevammasta. Hän muisteli myös kokemaansa ”enemmän tai vähemmän harmitonta syrjintää puoliksi normaalisti eletyssä arkielämässä” natsi-aikana.

Habermas on eläkkeelle jäätyään työskennellyt muutaman kuukauden vuodessa Northwestern-yliopistossa Chicagossa. Siellä hän piti George W. Bushin uudelleenvalinnan jälkeen pölemissen esitelmän ”massojen ideologisoitumista vastaan” ja ”Kantin maailmankansalaisuuden järjestyksen projektin” puolesta. Kioton puheessaan Habermas toisti viestinsä: ”Maailma tulee Amerikan demokraattisen ratkaisun seurauksena muuttamaan epävarmemmaksi. Ja vaikka emme sitä haluaisi, meidän on sen kanssa tultava toimeen.” Habermas käsiteli puheessaan myös aivotutkijoiden keskustelua tahdon vapaudesta. ”On kuin olisi palattu 1800-luvulle”, hän totesi ja kritisoi niitä, jotka aivotutkimuksen uusien tulosten perusteella pyrkivät todistelemaan darwinistisen evoluutioteorian ensisijaisuutta.

RANSKAN tunnetuin filosofi Jacques Derrida kuoli 9.10.2004 pariisilaisessa sairaalassa tuskattomasti haimasyöpään. 74-vuotiaana Derrida alkoi olla myös Ranskassa tunnettu filosofi, jota jopa valtionpäämiehet Chirac ja Raffarin muistelevat (*Le Monde* 12.10.). Tähän on kaksi syytä: Derrida toimi viimeisen elinvuotensa aikana kaikin puolin aktiivisesti, esimerkiksi noustessaan vastustamaan oikeistohallituksen pyrkimyksiä supistaa ja yksityistää tieteellistä tutkimusta (”kutsu vastustaa chiralais-raffarinilaista sotaa intellektuelleja vastaan”). Derrida oli välillä myös toipunut ”vakavasta sairaudesta, jota hän ei peittele” (eufemismi syöväälle, jota presidentti Mitterrand peitteli). Ranskassa tämä herättää edelleen huomiota. Kuluneen vuoden aikana Derridan antamien haastattelujen

sävystä voi tosin päätellä, ettei hänellä ollut paljoakaan menetettävää julkisuudessa.

Derridan muistokirjoitukset ovat olleet angloamerikkalaisella puolella jonkun verran revanssihenkisiä, ja *New York Timesissa* julkaistusta muistokirjoituksesta on noussut derridalaisten parissa suuri kohu. Ranskassa hänet muistettiin parhaiten Lionel Jospinin vaimon filosofi Sylvie Agacinskin pojan Danielin isänä. Derrida-tutkijat eivät puolestaan ole ehtineet tekemään muuta kuin lukemaan kansainvälisestä lehdistöstä obituaareja, joita kootaan erilaisille Derrida-kotisivuille. Helsingin yliopistossa on ehditty pitää jo kaksi muistotapahtumaa Derridan kunniaksi.

Derridan tuotantoa käsitteleviä laajoja erikoisnumeroita on ilmestynyt ranskankielisissä kirjallisuuslehdissä jatkuvasti, muun muassa keväällä *Magazine littérairessa* ja *Europessa*. Myös populaarikulttuuriin suuntautunut *Les Inrockuptibles* julkaisi ”isosta intellektuellista” viime huhtikuussa haastattelun, joka keskittyi erityisesti intellon rooliin, terrorismiin, mediaan ja politiikkaan. Ranskaksi on julkaistu vihdoin Derridan ja Habermasin käymä keskustelu terrorismista (Giovanna Borradorin kanssa, ei toki keskenään) loka-marraskuussa 2001 New Yorkissa. Samoin Ranskassa on viimein julkaistu Derridan kootut muistopuheet edesmenneille ajattelijoilta (*Chaque fois unique, la fin du monde*). Derridan mukaan jokaisen ajattelijan ja ihmisen poismoeno merkitsee maailmanloppua – singulaarinen maailma katoaa.

Uusin Derridan tuotantoa ylistävä kirjoituskokoelma on *L'Hernen* 600-sivuinen kirja, johon on muun muassa kerätty

Derridan kirjeenvaihtoa Lacanin, Foucault'n, Althusserin, Levinasin ja Deleuzen kanssa sekä runsas valikoima valokuvia ja Derridan ennen julkaisemattomia tekstejä. Niistä tärkein lienee kritiikki elämän poissulkemiselle subjektiviteettista Lacanilla. Se on ensimmäinen pala Derridan massiivista dekonstruktiota "eläimelle" Kantilla, Hegelillä, Heideggerilla, Levinasilla, Adornolla ja Lacanilla. *Derrida-L'Hermen* biografiassa on mainittu myös Derridan Suomen-vierailu, jonka pääesitelmä julkaistiin *T&E:ssä* (4/2000). Biografiasta päätellen Derridan parin viimeisen vuoden aikana pitämiä esitelmiä tullaan julkaisemaan lähivuodet erilaisina kokoelmina. Eräs sellainen on nimeltään *Penser à Strasbourg*, joka ilmestyi kesäkuussa Strasbourgissa pidetyn Derridan tuotantoa tarkastelleen filosofiparlamentin yhteydessä. Tässä Galileén ja Strasbourgin kaupungin julkaisemassa vihkosessa Derrida kehuu paikan merkitystä filosofialleen ja yleisemmin, eikä liene yllättävää että "Strasbourgin dekonstruktionistisen koulukunnan" (positiivinen ilmaisu) luoja Philippe Lacoue-Labarthe ja Jean-Luc Nancy kirjoittavat aiheesta "Derrida Strasbourgissa". Suurin kuriositeetti lienee Martin Heideggerin kirje vuodelta 1973, jossa filosofi sanoo: "Ich freue mich, Herrn Derrida kennen zu lernen".

Viimeinen Derridan antama haastattelu ilmestyi *Le Monde'ssa* 18.8.2004. Siinä hän puolustaa sukupolvensa intelloja, joita nimittää Hélène Cixous'n ehdotuksen mukaan korruptoitumattomiksi. Ilmaisu tarkoittaa muun muassa sitä, että julkisuuteen ei pidä mennä yksinkertaistamaan monimutkaisia asioita, kuten Pariisin uusfilosofit tekivät jo 70-luvulla.

Medioita ei tule karttaa, muttei tule toisaalta toimia niiden ehdoilla, väittää Derrida haastattelussa. Hänen sukupolvikäsitöksensä ulottuu Lacanista Althusseriin, ja erityisesti siihen kuuluviksi nimetään Levinas, Foucault, Barthes, Deleuze, Blanchot ja Koffman. Derrida mainitsee erikseen kiinnostuksensa Bourdieun tuotantoon. Sukupolven nimeämisellä hän haluaa vastustaa Luc Ferryn – joka toissa vuonna opetusministerinä koetti erottaa erityisesti filosofian opettajat liian vasemmistolaisina koululaitoksesta – "debiilimäistä ilmaisuja" "Pensée '68", joka yleensä käännetään termillä antihumanismi. Ehkä viimeisenä vuotenaan Derrida ei enää välittänyt kauden kaudella mielipiteitään. Derridan huolestuneisuus nykyhetkestä ilmenee siinä, kuinka hän kertoo, miten he uskoivat perinteiseen tekstin tuotoon ja tiettyyn historian rytmiin, jossa kirjoitukset voivat säilyä kaksi vuosituhatta. Nykyisten tallennusmenetelmien aikana kirjoitusten arkistointitahti vain kiihtyy, ja Derrida pohdiskelee, että pari viikkoa hänen poismenonsa jälkeen hänen vaikutuksensa tulee katoamaan, vaikka hänellä lienee muutama hyvä lukija eri puolilla maailmaa. Näin ei tosin käynyt, sillä Derridan muistosivuilla on jo viidettä tuhatta allekirjoittajaa, ja ilmeisesti Irvinen yliopistossa olevasta Derrida-arkistosta uusien tekstien julkaisu alkaa pian jo ilmestyneiden 80 teoksen lisäksi.

Maailempolitiikasta Derrida sanoi *Le Mondessa*, että hän toivoo islamiin valistusta, jota sillä ei ole vielä ollut. Erityisesti se tarkoittaa politiikan ja teologian erottamista. Derrida puhuu maallistumisen (*laïcité*) puolesta, joka merkitsee siviilivihkimistä (sukupuolesta riippumatta), jossa liittoa ei py-

hitetä eri monoteismien arvojen mukaan. Yleisemmällä tasolla Derridan puolustama "Vanha Eurooppa" merkitsee jälleen kerran "radikaalia toiseutta", joka puolustaa ihmiskunnan tulevaisuutta vaihtoehtoisten ratkaisujen mahdollisuutena kansainvälisen oikeuden nimissä. Kyseessä on sekä Eurooppa-keskisyys, arabislamilaisuuden että amerikkalaisen poliittisen hegemonian vastustaminen. Derridan mukaan se vaatii myös maallistunutta armeijaa, joka tekee interventioita "uuden YK:n" ratkaisujen pohjalta, riippumatta Natosta tai USA:sta. Niinpä Derrida teki täyskäännöksen 80-luvulta, jolloin "dekonstruktioli Amerikka" ja tulevaisuus – nyt se on "Vanha Eurooppa", joka pystyy harjoittamaan "itse-kritiikkiä".

Derridan hautajaisissa hänen poikansa filosofi Pierre Alferi toisti isänsä viimeiset sanat, joissa tämä pyysi ihmisiä hymyilemään, olivatpa he – levinaslainen ontologinen *oui* – missä tahansa.